

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
ABSTRACT	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของงานวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	11
บทที่ 2 ทฤษฎี	
2.1 เซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง (Dye-sensitized Solar Cells, DSSCs)	12
2.2 สมบัติของสารซิงก์ออกไซด์ (ZnO properties)	15
2.3 สมบัติของสีย้อมอีโอสินวาย (Eosine-Y)	16
2.4 ฟิล์มบางออกไซด์นำไฟฟ้าโปร่งแสง (transparent conducting oxide thin film, TCO)	18
2.5 ตัวรับแสง (photo sensitizer)	18
2.6 ค่ามวลอากาศ (air mass)	19
2.7 การวัดประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อม	21
2.8 อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี (electrochemical impedance spectroscopy, EIS)	22
2.9 กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (scanning electron microscope, SEM)	26
2.10 รามานสเปกโทรสโคปี (Raman spectroscopy)	28
บทที่ 3 วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการทดลอง	
3.1 สารเคมีที่ใช้ในการทดลอง	32

	หน้า
3.2 วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	33
3.3 วิธีการทดลอง	39
3.3.1 การเตรียมแกนเตอร์อิเล็กโทรค	40
3.3.2 การเตรียมสารละลายอิเล็กโทรไลต์	40
3.3.3 การเตรียมสีย้อมไวแสง (Eosin-Y)	41
3.3.4 การเตรียม ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	41
3.3.5 การศึกษาชั้นความหนาที่เหมาะสมของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และซิงก์ออกไซด์เตตระพอด เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทรค ในการสร้างเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ที่ความหนา 1 – 4 ชั้นเทป เพื่อใช้อ้างอิง	42
3.3.6 การศึกษาอัตราส่วนความหนาที่เหมาะสม ของซิงก์ออกไซด์แต่ละชั้นฟิล์ม เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทรคของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง แบบฟิล์มสองชั้น ที่อัตราส่วนความหนา 1:1, 1:2, 1:3, 2:2 และ 3:1 โดยใช้ชั้นเทปเป็นตัวควบคุม	46
3.3.7 การศึกษาอัตราส่วนผสมของซิงก์ออกไซด์ เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทรคของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ที่มีอัตราส่วนผสมเป็น 1:3, 1:1 และ 3:2	49
บทที่ 4 ผลการทดลองและวิเคราะห์ผลการทดลอง	
4.1 ลักษณะทางกายภาพ และสมบัติทางแสงของซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	51
4.2 ผลการศึกษาชั้นความหนาที่เหมาะสมของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และซิงก์ออกไซด์เตตระพอด เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทรค ในการสร้างเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ที่ความหนา 1 – 4 ชั้นเทป เพื่อใช้อ้างอิง	53
4.3 ผลการศึกษาอัตราส่วนความหนาที่เหมาะสม ของซิงก์ออกไซด์แต่ละชั้นฟิล์ม เพื่อประยุกต์ใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทรคของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง แบบฟิล์มสองชั้น ที่อัตราส่วนความหนา 1:1, 1:2, 1:3, 2:2 และ 3:1 โดยใช้ชั้นเทปเป็นตัวควบคุม และใช้ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโนเป็นฟิล์มชั้นล่าง	59
4.3.1 ฟิล์มสองชั้นของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน / ผงซิงก์ออกไซด์	59
4.3.2 ฟิล์มสองชั้นของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน / ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	64

4.4 ผลการศึกษาอัตราส่วนผสมของซิงก์ออกไซด์ เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทโรด ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสง ที่มีอัตราส่วนผสมเป็น 1:3,1:1 และ 3:2	69
บทที่ 5 สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการทดลอง	75
5.1.1 ลักษณะทางกายภาพ และสมบัติทางแสงของซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และซิงก์ออกไซด์เคลือบ	75
5.1.2 ผลการศึกษาชั้นความหนาที่เหมาะสมของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และซิงก์ออกไซด์เคลือบ เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทโรด ในการสร้างเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสง ที่ความหนา 1 – 4 ชั้นเทป เพื่อให้อ่างอิง	75
5.1.3 ผลการศึกษาอัตราส่วนความหนาที่เหมาะสม ของซิงก์ออกไซด์ แต่ละ ชั้นฟิล์ม เพื่อประยุกต์ใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทโรดของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิด สีข้อมไวแสง แบบฟิล์มสองชั้น ที่อัตราส่วนความหนา 1:1, 1:2, 1:3, 2:2 และ 3:1 โดยใช้ชั้นเทปเป็นตัวควบคุม และใช้ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน เป็นฟิล์มชั้นล่าง	
5.1.3.1 ฟิล์มสองชั้นของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน / ผงซิงก์ออกไซด์	76
5.1.3.2 ฟิล์มสองชั้นของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน / ซิงก์ออกไซด์ เคลือบ	76
5.1.4 ผลการศึกษาอัตราส่วนผสมของซิงก์ออกไซด์ เพื่อใช้เป็น โฟโตอิเล็กโทโรด ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสง ที่มีอัตราส่วนผสมเป็น 1:3 , 1:1 และ 3:2	77
5.2 ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	82
ภาคผนวก ข	91
ประวัติผู้เขียน	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้าของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ซิงก์ออกไซด์แต่ละโครงสร้าง	6
ตารางที่ 1.2 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้าของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสงไททานเนียม ไดออกไซด์ แบบเป็นฟิล์มสองชั้น เปรียบเทียบกับที่เป็นฟิล์มชั้นเดียว	9
ตารางที่ 1.3 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้าของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสงไททานเนียม ไดออกไซด์ แบบเป็นฟิล์มผสม เปรียบเทียบกับที่เป็นฟิล์มแบบไม่ผสม	11
ตารางที่ 2.1 สมบัติกายภาพบางประการของซิงก์ออกไซด์	16
ตารางที่ 2.2 สมบัติของ Eosin-Y	17
ตารางที่ 4.1 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้าทั้งหมด ของเซลล์แสงอาทิตย์ที่มีโพโตอิเล็กโตรด เป็นซิงก์ออกไซด์แบบต่างๆ ที่ความหนา 1 – 4 ชั้นเทพ a) มีซิงก์ออกไซด์เป็นฐาน b) มีซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโนเป็นฐาน และ c) มีซิงก์ออกไซด์เตตระพอดเป็นฐาน	56
ตารางที่ 4.2 สรุปรประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสงที่ความหนา 1 - 4 ชั้น	57
ตารางที่ 4.3 ประสิทธิภาพ และค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อม ไวแสง ที่มีโพโตอิเล็กโตรดเป็นซิงก์ออกไซด์แบบต่างๆ ที่ความหนา 2 ชั้นเทพ	58
ตารางที่ 4.4 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของเซลล์แสงอาทิตย์ ชนิดสีย้อมไวแสงแบบฟิล์ม สองชั้น NP/P	61
ตารางที่ 4.5 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของฟิล์มสองชั้น NP/P เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ	63
ตารางที่ 4.6 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของเซลล์แสงอาทิตย์ ชนิดสีย้อมไวแสงแบบฟิล์ม สองชั้น NP/T	66
ตารางที่ 4.7 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของฟิล์มสองชั้น NP/T เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ	68
ตารางที่ 4.8 ประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อม ไวแสงที่มีซิงก์ออกไซด์ผสม (NP+P) เป็นโพโตอิเล็กโตรด เทียบกับแบบไม่ผสม ที่ความหนา 1 - 4 ชั้นเทพ	69
ตารางที่ 4.9 ค่าพารามิเตอร์ทางไฟฟ้า ของฟิล์มผสม NP+P เทียบกับแบบไม่ผสม	72
ตารางที่ 5.1 การเปรียบเทียบประสิทธิภาพเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสงกับงานวิจัยอื่นๆ	78

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	โครงสร้างซิงก์ออกไซด์เผาที่อุณหภูมิ a) 300 °C, b) 400 °C, c) 500 °C และ d) 600 °C	3
ภาพที่ 1.2	ค่าความหนาแน่นกระแสไฟฟ้า (J_{sc}) กับความต่างศักย์ไฟฟ้า (V_{oc}) ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสงที่ได้ เมื่อเผาในอุณหภูมิต่างๆ	4
ภาพที่ 1.3	ค่า J-V characteristics curve ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์ ที่มีความหนา 40 μm	4
ภาพที่ 1.4	โครงสร้างของซิงก์ออกไซด์แบบต่างๆ a) ZnO-nanobelt, b) ZnO nano-tetrapod, c) ZnO-powder	5
ภาพที่ 1.5	ค่า J-V characteristics curves ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์ แต่ละโครงสร้าง	6
ภาพที่ 1.6	โครงสร้างของ TiO_2 a) TiO_2 nanocrystal , b) TiO_2 nanotube c) TiO_2 ที่วิเคราะห์ด้วย X-Ray Diffractometer	7
ภาพที่ 1.7	ภาพ SEM a) ภาพแสดงภาคตัดขวางของฟิล์มสองชั้น , b) ผิวหน้าของ TiO_2 nanotube c) ผิวหน้าของ TiO_2 nanoparticle	8
ภาพที่ 1.8	J-V characteristics curves	9
ภาพที่ 1.9	โครงสร้างของฟิล์มผสม TiO_2 ที่ผสมกันระหว่างผลึกนาโน กับแบบผงปกติ ในอัตราส่วนต่างๆ a) อัตราส่วน 0.8:0.2 , b) อัตราส่วน 0.7:0.3 , c) อัตราส่วน 0.6:0.4, d) อัตราส่วน 0.5:0.5	10
ภาพที่ 1.10	J-V characteristics curves	10
ภาพที่ 2.1	โครงสร้างทั่วไปของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสง	12
ภาพที่ 2.2	ระดับพลังงาน และการเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอนในเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อม	14
ภาพที่ 2.3	โครงสร้าง wurtzite hexagonal ของสารกึ่งตัวนำซิงก์ออกไซด์	15
ภาพที่ 2.4	โครงสร้างโมเลกุลของ Eosin-Y	16
ภาพที่ 2.5	ช่วงการดูดกลืนพลังงานของ Eosin-Y	17
ภาพที่ 2.6	การเปรียบเทียบระดับพลังงานของสีข้อมไวแสงและแถบนำไฟฟ้าของซิงก์ออกไซด์	18
ภาพที่ 2.7	ค่ามวลอากาศ	19
ภาพที่ 2.8	สเปกตรัมของแสงมาตรฐานที่ ASTM กำหนด	20

ภาพที่ 2.9 ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นกระแสไฟฟ้า กับความต่างศักย์ไฟฟ้าของ เซลล์แสงอาทิตย์	21
ภาพที่ 2.10 วงจรไฟฟ้าที่ใช้ในการวัดค่ากระแสไฟฟ้าวงจรปิดและศักย์ไฟฟ้าวงจรเปิด	22
ภาพที่ 2.11 ศักย์ไฟฟ้าและกระแสไฟฟ้าฟังก์ชันไซน์ในวงจรกระแสสลับที่มีความต่างเฟส ϕ	23
ภาพที่ 2.12 a) วงจรตัวต้านทานขนานกับตัวเก็บประจุ และ b) Nyquist plot ของวงจร a)	24
ภาพที่ 2.13 Nyquist plot ทัวไปของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง	25
ภาพที่ 2.14 วงจรวัดอิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี	25
ภาพที่ 2.15 ส่วนประกอบของกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด	27
ภาพที่ 2.16 แผนภาพระดับพลังงานของการกระเจิงแบบ เรลลีย์ สโตคราแมน และ แอนติสโตคราแมน	29
ภาพที่ 2.17 สเปกตรัมรามานของซิงก์ออกไซด์	30
ภาพที่ 2.18 ส่วนประกอบพื้นฐานของเครื่องรามานสเปกโตรมิเตอร์	31
ภาพที่ 3.1 ลักษณะของซิงก์ออกไซด์ แบบต่าง ๆ	32
ภาพที่ 3.2 ลักษณะผง Eosin-Y ที่ใช้เป็นสีย้อม	33
ภาพที่ 3.3 ลักษณะกระจก FTO	33
ภาพที่ 3.4 ลักษณะที่ตัดกระจก	34
ภาพที่ 3.5 ลักษณะครกบดสารพร้อมที่บด	34
ภาพที่ 3.6 ลักษณะเครื่องซั่งสาร	35
ภาพที่ 3.7 ลักษณะเครื่อง ultrasonic cleaner	35
ภาพที่ 3.8 ลักษณะเครื่อง hotplate stirrer	36
ภาพที่ 3.9 ลักษณะของเครื่องเป่าลมร้อน	36
ภาพที่ 3.10 ลักษณะของเตาเผาสาร	37
ภาพที่ 3.11 ลักษณะเครื่องวัดประสิทธิภาพเซลล์แสงอาทิตย์	38
ภาพที่ 3.12 ส่วนประกอบของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง	39
ภาพที่ 3.13 แผนผังอนุกรมที่ใช้ในการเผาเตาเทอร์ริสติกโทรด	40
ภาพที่ 3.14 สีย้อมไวแสง Eosin-Y ที่เตรียมได้	41
ภาพที่ 3.15 เตาเผาแบบท่อ สำหรับสังเคราะห์ ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	42
ภาพที่ 3.16 กระจกนำไฟฟ้าที่ถูกสกรีนด้วยซิงก์ออกไซด์ทับลงไป	43

ภาพที่ 3.17 เซลล์แสงอาทิตย์ที่เตรียมได้ และพร้อมจะนำไปทดสอบประสิทธิภาพต่อไป	44
ภาพที่ 3.18 โครงสร้างเซลล์แสงอาทิตย์ที่เตรียมได้	44
ภาพที่ 3.19 แผนผังการเตรียมเซลล์แสงอาทิตย์ที่ใช้ผงซิงก์ออกไซด์, ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน และ ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด เป็นโฟโตอิเล็กโทรด ที่ความหนา 1 - 4 ชั้นเทพ	45
ภาพที่ 3.20 โครงสร้างเซลล์แสงอาทิตย์ โดยมีขั้วอิเล็กโทรดเป็นฟิล์มสองชั้น	47
ภาพที่ 3.21 แผนผังการศึกษาอัตราส่วนความหนาที่เหมาะสม ของซิงก์ออกไซด์แต่ละชั้นฟิล์ม เพื่อใช้เป็นขั้วโฟโตอิเล็กโทรด ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง โดยมีอัตราส่วนความหนาของชั้นฟิล์มเป็น 1:1, 1:2, 1:3, 2:2 และ 3:1	48
ภาพที่ 3.22 การศึกษาอัตราส่วนผสมของซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโนกับผงซิงก์ออกไซด์ เพื่อใช้เป็นโฟโตอิเล็กโทรด ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง โดยมีอัตราส่วนผสมเป็น 1:3, 1:1 และ 3:2	50
ภาพที่ 4.1 ภาพถ่าย SEM แสดงลักษณะทางกายภาพของ a) ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน b) ผงซิงก์ออกไซด์ และ c) ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	51
ภาพที่ 4.2 รามานสเปกตรัมของ ซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน, ผงซิงก์ออกไซด์ และ ซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	52
ภาพที่ 4.3 a) J-V characteristic curves ของฟิล์มผงซิงก์ออกไซด์ b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มผงซิงก์ออกไซด์	53
ภาพที่ 4.4 a) J-V characteristic curves ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์อนุภาคนาโน	54
ภาพที่ 4.5 a) J-V characteristic curves ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์เตตระพอด b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มซิงก์ออกไซด์เตตระพอด	55
ภาพที่ 4.6 รูปประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ที่ช่วงความหนา 1-4 ชั้นเทพ	57
ภาพที่ 4.7 ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นกระแสไฟฟ้ากับความต่างศักย์ไฟฟ้า ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีย้อมไวแสง ที่มีโฟโตอิเล็กโทรดเป็นซิงก์ออกไซด์ แบบต่างๆ	58
ภาพที่ 4.8 a) J-V characteristic curves ของฟิล์มสองชั้นซิงก์ออกไซด์ NP/P b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มสองชั้น NP/P	60

ภาพที่ 4.9	a) J-V characteristic curves ของฟิล์มสองชั้น NP/P เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มสองชั้น NP/P เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ	62
ภาพที่ 4.10	ภาพถ่าย SEM แสดงลักษณะทางกายภาพ ของภาคตัดขวางบริเวณรอยต่อของฟิล์มสองชั้นของซิงก์ออกไซด์ NP/P	63
ภาพที่ 4.11	a) J-V characteristic curves ของฟิล์มสองชั้น NP/T b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มสองชั้น NP/T	65
ภาพที่ 4.12	a) J-V characteristic curves ของฟิล์มสองชั้น NP/T เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มสองชั้น NP/T เทียบกับแบบชั้นเดียวปกติ	67
ภาพที่ 4.13	ภาพถ่าย SEM แสดงลักษณะทางกายภาพ ของภาคตัดขวางบริเวณรอยต่อของฟิล์มสองชั้นของซิงก์ออกไซด์ NP/T	68
ภาพที่ 4.14	ประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสง ที่มีซิงก์ออกไซด์ผสม (NP+P) เป็นโฟโตอิเล็กโทรด ในอัตราส่วนต่างๆ ที่ช่วงความหนา 1 - 4 ชั้นเทพ	70
ภาพที่ 4.15	a) J-V Characteristic Curves ของฟิล์มผสม NP+P เทียบกับแบบไม่ผสม b) อิมพีแดนซ์ทางเคมีไฟฟ้าสเปกโทรสโคปี ของฟิล์มผสม NP+P เทียบกับแบบไม่ผสม	71
ภาพที่ 4.16	ภาพถ่าย SEM แสดงลักษณะทางกายภาพของฟิล์มผสมซิงออกไซด์อนุภาคนาโน กับผงซิงก์ออกไซด์ในอัตราส่วนต่างๆ a) อัตราส่วน 1:3 b) อัตราส่วน 1:1 และ c) อัตราส่วน 3:2	73
ภาพที่ 5.1	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดสีข้อมไวแสงกับงานวิจัยอื่นๆ	78